

Wantrouwen of met dankbaarheid aanvaarden?

Bram de Muynck

Dit materiaal is onderdeel van het compendium over christelijk leraarschap, van het lectoraat Christelijk leraarschap van Driestar hogeschool. Zie ook www.christelijkleraarschap.nl.

Samenvatting	Handreiking voor het beoordelen van pedagogische, onderwijskundige en psychologische concepten.
Bronvermelding	Bewerking van Muynck, A. de & Roeleveld, M.E. (2005). <i>Competentiegericht leren, opleiden en begeleiden</i> . Amsterdam: Buijten en Schipperheijn, Dixitreeks ZEG-hogescholen, deel 2, pp. 49-72.
Thema *	School
Gebruik **	Hoofd
Plaatsingsdatum	1 juli 2015
Gerelateerde artikelen	n.v.t.
Trefwoorden	Concepten, beoordelen

* In het compendium wordt al het materiaal verdeeld over de acht thema's van christelijk leraarschap: *onderwijs, inspiratiebronnen, leraar, leerling, leerstof, didactiek, schoolteam, leidinggevenden*.

** Het materiaal kan gebruikt worden als onderbouwing en visievorming (*hoofd*), bezinning en reflectie (*hart*) of biedt concrete handreikingen en voorbeelden (*handen*).

Wantrouwen of met dankbaarheid aanvaarden?

Een handreiking voor de beoordeling van pedagogische, onderwijskundig of psychologische concepten

Kun je alle nieuwe methoden die zich aandienen, gewoon aannemen, overnemen en uitvoeren? Of moet je voorzichtig zijn met modieuze trends? Wat is jouw taak als christelijke leraar hierin? Bram de Muynck en Evert Roeleveld omschreven vijf oriëntatiepunten vanuit de behoefte om helderheid te verschaffen in de relatie tussen levensbeschouwelijke uitgangspunten en het gebruik van verschillende benaderingen en methoden in het onderwijs. Zij schreven dit in een studie gericht op competentiegericht leren (De Muynck & Roeleveld, 2006), maar deze punten zijn ook breder toepasbaar, bijvoorbeeld op onderwijsconcepten of op psychologische werkmodellen.

Inleiding

Het is van belang te onderkennen dat zowel vorm als inhoud van bepaalde concepten hun invloed hebben in het ontwikkelingsproces van leerlingen en studenten. Niets is neutraal en alles wat je doet heeft invloed. Daarom dien je altijd weloverwogen te handelen. Vanuit een traditie van Bijbels denken dient kritisch omgegaan te worden zowel met bekende als met onbekende inzichten. Christen-zijn betekent immers altijd dat een cultuurkritische houding aangenomen wordt. Dit gebeurt niet met de pretentie om een eigen cultuur op te bouwen, maar om getuigend in de wereld aanwezig te kunnen zijn (Van de Beek, 2000: 41, 42).

Aan de andere kant mag men zich niet buiten de bestaande onderwijspraktijk plaatsen. Dat kan niet omdat christenen de kenmerken van de huidige cultuur in zich meedragen. Ook heeft het onderwijs zijn eigen wetmatigheden die bepaald zijn door de eigen karakteristieken van de praktijk en de eigen (fysieke) mogelijkheden en beperkingen. Verder hebben we te maken met bestaande onderwijs tradities die het denken en handelen van praktijkwerkers in het onderwijs, van beleidsmakers en opleidingsdirecties beïnvloed hebben. We kunnen met andere woorden niet met een zuiver christelijke blik kijken naar bestaande praktijken en naar nieuwe onderwijsontwikkelingen. De apostel Paulus zegt in 1 Timotheus dat iets bruikbaar niet op voorhand afgewezen hoeft te worden, maar in dankbaarheid aanvaard mag worden (zie Timothy for teachers, nummer 18, <http://www.driestar-educatief.nl/research/lectorate-christian-teaching>).

De relatie tussen identiteit en concepten

Het is van belang om vooraf te verduidelijken hoe wij in het algemeen de verhouding opvatten tussen onderwijspraktijk en levensbeschouwelijke visie. Daarvoor gebruiken we een eenvoudig model met drie concentrische cirkels.

De eerste en binnenste cirkel beschouwen we als de levensbeschouwelijk bron. Dit is voor ons de Bijbel, die via de belijdenis, overtuigingen én via de geleefde spiritualiteit bron is van handelen en denken in de praxis.

In de tweede cirkel om de eerste heen hebben we te maken met werkmodellen, praktijktheorieën, visies en methodieken. In enkele gevallen zullen deze rechtstreeks uit Bijbels denken opkomen, maar in de meeste gevallen zijn ze gestoeld op pedagogische of (leer)psychologische uitgangspunten. De derde cirkel is het praktisch handelen in het onderwijs. Deze houdt verband met invloeden uit de eerste en de tweede cirkel, maar heeft zelf ook invloed op interpretatie en gebruik van visies en methoden in de tweede cirkel.

In een kritische afweging bij competentiegericht leren maken we gebruik van deze drie cirkels. De vraag is hoe competentiegericht leren zich verhoudt tot een christelijke visie op de mens en het menselijk bestaan, het doel van opvoeding en onderwijs en de wijze waarop onderwijs gestalte krijgt.

Oriëntatiepunten

Willen we de competentiebenadering kritisch bekijken, dan dienen we vooraf uit te spreken, wat vooral de punten zijn die zwaar wegen. Welke gedachtelijnen zijn vanuit de genoemde binnenste cirkel vooral bepalend voor het kijken naar methoden, visies en doelen in de tweede cirkel? Ons inziens gaat het om vijf categorieën: het mensbeeld, het wereldbeeld, de achterliggende ideologie, de vormingsdoelen en de vormgeving van het onderwijs.

1. Het *mensbeeld* waarvan uitgegaan wordt. Met mensbeeld wordt het beeld bedoeld dat men heeft van de leerling én van de docent/opvoeder. In de praktijk is dit mensbeeld vooral impliciet aanwezig en heeft het onbewust een krachtige invloed op de wijze waarop men vorm geeft aan onderwijs. Het komt bijvoorbeeld tot uiting in de mate van zelfstandigheid die men een student toekent of in de wijze waarop hij geacht wordt kennis te verwerven (Vogelaar en Bregman, 1983; Pels, 1986; Golverdingen, 1996; De Muynck, 2013). Cruciaal in bijbels denken is dat de mens gezien wordt als beeld van God. Ook na de zondeval, waarin de mens de band met God heeft doorgesneden, heeft hij dit beeld behouden. Dit betekent dat nooit over de mens gesproken kan worden los van zijn Schepper. De mens heeft de verantwoordelijkheid om naar Gods geboden te leven, en staat in die zin altijd 'antwoordend' tegenover zijn Schepper.
2. Het *wereldbeeld* waarvan uitgegaan wordt. Het wereldbeeld komt tot uiting in de kennisinhoud die men tijdens een opleiding aandraagt. Kernpunt voor bijbels denken is dat de werkelijkheid wordt gezien als een *geschapen* werkelijkheid, die men niet naar willekeur kan beïnvloeden. De kijk op de werkelijkheid wordt gekleurd door rekening te houden met de hand die ze gemaakt heeft en die ze onderhoudt. Het wereldbeeld komt ook tot uiting in de idealen die in een curriculum naar voren komen, bijvoorbeeld betreffende de inrichting van de samenleving of over de loop van de geschiedenis. Verwachten we een goede wereld op deze aarde, of zijn we aangelegd op een toekomstig leven dat beter is dan in het hier en nu? De school is er om jonge mensen op te toekomst voor te bereiden. Vanuit christelijk perspectief gaat het dan om het leren leven in een wereld vol gebrokenheid en om de voorbereiding op en de verwachting van de wederkomst van Christus.
3. Een volgend punt betreft de *achterliggende ideologie* en de wijze waarop deze doorwerkt in de uitwerking van het concept. Het gaat hier om de achterliggende filosofie en de wijsgerige uitgangspunten die een rol spelen bij het onderwijsconcept. Allerlei invloeden zijn hier mogelijk. Kernvraag is of er een ideologie nagestreefd wordt die een aantoonbaar negatieve inwerking heeft op het geheel van het onderwijs. Het kan zijn dat een oorspronkelijke (negatief te duiden) ideologie aanleiding is geweest voor een onderwijsvernieuwing, maar dat er in de praktijk een geheel andere invulling aan gegeven kan worden. Het is in dat geval inzichtgevend om de achterliggende gedachten te kennen, maar geen aanleiding om het concept in zijn totaliteit af te wijzen.
4. *Onderwijsdoelen en/of opvoedings- en vormingsdoelen*. Onderwijsdoelen kunnen harmoniëren of conflicteren met een bijbels-geïnspireerde visie op vorming en opleiding. Het mensbeeld (punt 1) dat men bij vorming en opvoeding heeft, is richtinggevend voor de doelen die men zich bij een opleiding stelt (bijvoorbeeld welk type leraar men graag de opleiding ziet verlaten). De richtlijn bij een acceptabel onderwijsdoel is of dit niet strijdig is

met het bevorderen van de verantwoordelijkheid van de student ten opzichte van zijn Schepper en ten opzichte van andere volwassenen, andere leeftijdsgenoten of ten opzichte van leerlingen of anderen waarvoor hij werkt. Het betreft dus niet een verantwoordelijkheid alleen gericht op zichzelf, maar om een verantwoordelijkheid in relatie ten opzichte van God en de medemens. De verantwoordelijkheid krijgt richting door het liefdesgebod: God lief te hebben boven alles en de naaste als zichzelf. Vormingsdoelen dienen dus altijd een morele component te hebben.

5. De wijze waarop onderwijsinhouden worden gehanteerd of aangeboden. Hier gaat het om de praktische *vormgeving van het onderwijs*. Ons inziens dienen de vormgevingskeuzes te harmoniëren met het vormingsdoel dat men nastreeft en te sporen met de wijze waarop de betreffende inhoud – als onderdeel van Gods werkelijkheid – zich natuurlijkerwijze laat ontsluiten. Een onderwijsomgeving dient er verder zo uit te zien dat ze rekening houdt met de menselijke mogelijkheden en beperkingen. Ook moet in de vormgeving van het onderwijs verdisconteerd zijn dat de mens aangelegd is op gemeenschap en sociaal verkeer. Het leren is nooit een strikt individueel proces maar vindt plaats in relatie met individuele anderen en in de organische verbanden van gemeenschappen.

Bron: Bram de Muynck en Evert Roeleveld (2005). *Competentiegericht leren, opleiden en begeleiden. Bezinning op een denkwijze*. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn. Reeks DIXIT, deel 2 Uitgeverij B&S).

Literatuur:

Beek, A. van de (2000), *Gespannen liefde. De relatie van God en mens*. Kampen: Kok.

Golverdingen, M. (1996), *Mens in beeld, antropologische schets ten behoeve van de bezinning op onderwijs, opvoeding en pedagogische theorievorming in reformatorische kring*. Groen: Leiden.

Muynck, A. de (2013). De Muynck (2013). *Leraren moeten theologiseren*. Niet uitgegeven lezing voor het netwerk Pedagogische en Theologische Antropologie, 14 mei 2013.

Pels, G. (1986). *Het kindbeeld gewogen*. Oosterbaan & Le Cointre: Goes.

Velema, W.H. (1997), Kennis als expressie van het mens-zijn in bijbels licht. In: W. Būdgen, M. Harkema, S.D. Post en H. Westerink (red.), *Meer dan mensenkennis! Over kennis in de maatschappij van morgen*. Groen: Heerenveen.

Vogelaar, D. en C. Bregman (1983), *Mens- en kindbeeld in bijbels-reformatorische zin*. Achtgrondstudies, deel 1. BGS: Ridderkerk.

Kernwoorden: (onderwijskundig) concept, beoordeling, levensbeschouwing

HANDEN

Suggesties voor een studiedag met een team over de beoordeling van een concept.

Er wordt hier uitgegaan van een studiedag die goed is voorbereid door de deelnemers. In de ochtendbijeenkomst is het team zelf aan het werk (9.00 – 12.30). De middagbijeenkomst wordt bijgewoond door een expert op het concept en door een deskundige die iets kan zeggen over Bijbelse mensbeelden en denklijnen in relatie tot concepten (13.30 – 16.30). Hiervoor kan iemand uitgenodigd worden van het lectoraat Christelijk leraarschap. In de tijdsberekening zijn geen pauzes geplaatst. Er is in de ochtend 40 minuten gerekend voor pauzes en uitloop en in de middag 30 minuten.

Ochtend

1. Opening met bijbelstudie over 1 Timotheus 4 (zie Timothy for teachers) – 30 minuten
2. Inleiding door een teamlid over de achtergronden van het concept (vooral is door alle teamleden hierover een stuk bestudeerd) – 30 minuten
3. Inleiding door een teamlid over de vijf beoordelingscriteria – 10 minuten
4. Gesprek in groepen met behulp van worksheet op flaps (met drie kolommen in vijf categorieën, zie onder) – 45 minuten
5. Uitwisseling van de bevindingen: waar zijn we het over eens, waar zijn we het niet over eens? 45 minuten
6. Verzameling van vragen voor de deskundigen in de middagbijeenkomst - 10 minuten

Middag

7. De deskundigen presenteren zichzelf en vatten hun kennis op dit terrein samen - 30 minuten
8. Overzicht van de belangrijkste vragen (bij de vijf punten) worden gepresenteerd – 15 minuten.
9. Eerste plenaire beantwoording door de deskundigen - 30 minuten
10. Gesprek in groepjes waarin de inbreng verwerkt wordt – 45 minuten
11. Plenaire samenvatting en afsluitende discussie – 20 minuten
12. Afspraken en afsluiting – 10 minuten

Worksheet

	Kenmerken van het concept. Wat valt op?	Positief – waar kunnen we dankbaar voor zijn?	Zorgpunten: waar hebben we moeite mee, is er reden om het hele concept niet te gebruiken? Of bepaalde onderdelen niet?
1. Mensbeeld			
2. Wereldbeeld			
3. Achterliggende ideologie			
4. Opvoedingsvormingsdoelen			
5. Vormgeving			
Wat zijn condities voor gebruik?			

Kernwoorden: concept, beoordeling

Hart

1 Tim 4: 1-5 Pure Christian Education?

'For everything created by God is good, and nothing is to be rejected if it is received with thanksgiving, for it is made holy by the word of God and prayer.' (1 Timothy 4:4-5)

Scripture reading 1 Tim 4:1-5; Coll: 2: 16-23; 1 Cor 6:12
Suggestion for singing: All Creatures of our God and King. Mission Praise 7

Educators may ask whether Christians should use secular methods or not. Methods in teaching are often constructed on the basis of scientific insights. People who reject certain didactics say: 'those methods are wrongly infected by humanistic thinking'. How should we value this objection? Can Christian education be pure Christian, or do we have to deal with inescapable influences?

In this passage Paul instructs Timothy about a comparable struggle, though of course in quite another context. When you are a Christian, can you eat the same food and have the same insights as non-Christians? The answer is clear: nothing should be rejected, but must be received with thanksgiving.

To learn from this passage we need to understand the background. Paul is speaking here about people who long for a pure paradise-situation (Van Houwelingen, 105-106). In Genesis 1 God declares everything to be very good. Some Ephesian people promoted a return to the situation before the fall. Men and women should have no sexual intercourse, therefore should not marry, and they should live like vegetarians. Paul is powerfully rejecting this idea. Everything created by God is to be viewed as good. Nothing should be rejected beforehand. Decisive is whether people receive the goods thankfully and by prayer.

Paul is not discussing a minor issue here. He begins with referring to an explicit expression of the Holy Spirit about apostasy (verse 1: 'the spirit expressly says..'). The idea of pureness is ascribed to 'deceitful spirits and teaching of demons' (verse 1). So it is coming from the wrong side.

This passage speaks about food and marriage. But the lesson has a broad scope as the expression is very radical. Paul speaks about *everything* and *nothing* (verse 4). Consequently the general statement can be applied to didactics in education. God is the creator and the owner of everything. In Romans 14: 14: Paul radically states: 'I know and am persuaded in the Lord Jesus that nothing is unclean in itself, but it is unclean for anyone who thinks it unclean'. In itself creation is not to be perceived as evil, full of disharmony and destructed by mankind. Though those negative characteristics are obvious as well, they should not imprint our first way of looking. Paul sharply warns against the idea that the things we use are bad in themselves. He indicates that the consumer is responsible for the value of things.

Does that mean that you will accept everything uncritically? Is it possible to apply every upcoming idea in your teaching practice? The clear answer is: no. The condition for calling something acceptable depends on 'thanksgiving' (verse 4). Thanksgiving, so to say, challenges us to distinguish between good and bad. You cannot be thankful for something that is against the law of love. On the other hand you should be pleased with useful ideas that help pupils to learn and help them flourish.

We can conclude that both a puristic, ascetic attitude and an uncritical attitude must be avoided. Christian educators are inclined to look for pureness in methods. In their view Christians should construct Christian didactics and reject non-Christian ideas as much as possible. This passage brings us to the understanding that checking for non-Christian or Christian thoughts is not the right contention. It is better to ask whether and how we can use these created things to serve the Lord.

Notes:

- Calvin interprets the struggle in 1 Timothy 4:1-5 about pureness as coming forth from the natural religious images of people: 'In fact even without a teacher, this is a conviction that nearly everyone has, deep rooted in his heart' (p. 235).
- According to Ridderbos (*Paul*, par. 49, Dutch edition, p. 334-340) the central idea in the thinking of Paul about the current world is that believers are in Christ transmitted from the

'aeon' ruling in the present day, into the Kingdom of Christ (2 Cor. 5:17, Gal 1: 4 and Col 1: 13). Ascetism is rather radically rejected not only in 1 Tim 4:1-5 but also in Coll 2:16-23. The background of the reasoning in Collosians is about Jewish laws that, according to some teachers, should be considered. Paul rejects that idea referring to Christ who set aside the legal demands 'nailing it to the cross' (verse 14). Preaching considering of laws belongs to the 'elemental spirits of the world' (verse 8 and 20).

- Though in essence nothing is forbidden domain for believers, there are ethical restrictions directed by love and holiness. Therefore Paul says in 1Cor 6:12: "All things are lawful for me, but I will not be dominated by anything".
- The perspective for believers is different from the perspective of non-believers. Titus 1: 15 'To the pure, all things are pure, but to the defiled and unbelieving, nothing is pure; but both their minds and their consciences are defiled'. An important distinction must be made between the created things 'as such' and the perspective one has on the created objects. Believers are in Christ and have by the way a totally changed position than non-believers (mind the quotes in the previous notes and 1 Cor 10:23-26).
- The expression 'In later times' refers not to a future era, but to 'the time that began with the outpouring of the Spirit after the work of Christ' (ESV Studybible, note on 1 Tim 4:1, p. 2331). The Spirit warns against a situation occurring now (Van Houwelingen, p. 103).

Questions:

- Why has considering pureness 'the appearance of wisdom' (Coll 2:23)?
- The radical rejection of ascetism in Coll. 2:16-23 has mainly to do with the body (food) and certain practices (holding festival days). In the reasoning above 'everything' and 'nothing' is applied to ideas about teaching. Think about (a) reasons supporting the similarity of the argument of Paul in his context with the debate in 21st Christian education and (b) reasons that would place philosophical and pedagogical ideas in another domain.
- Assuming pureness to be impossible, how should we critically evaluate methods in teaching? What do you perceive as proper criteria?
- Read Deuteronomy 10: 14, Psalm 24:1 and Psalm 33:5-6. What is the consequence of the confession that the Lord is Lord all of creation for your teaching?
- How does thankfulness influence your work?
- If you work at a Christian school study with your class Psalm 24 and 1 Tim 4: 1-5. Discuss with them the question: 'who is God'.
- If you work at a secular school you can construct a lesson about the quality of objects. The aim is to raise awareness about the character of reality. Discuss with the pupils the question: 'Is what we see around us good or bad?'. You can probably insert this in a science lesson. The question put in this way is an open philosophical question. You do not know the result. Put it clearly in that way in your introduction like 'we are now having a short lesson in which we discuss like philosophers do'. Write down the results on a whiteboard/blackboard and summarize the results in a few sentences. Evoke a discussion about the next question: 'is there anyone who can make things good'? Probably pupils may mention the idea of the Creator. Others might suggest that it is the responsibility of people to call things good or not.

Keywords: Ascetism, Creation, Thankfulness, Worldview, Antithesis